

Empowerment van de immanente kracht

Casus hindoe geestelijke verzorging

Hindoe geestelijke verzorging in Nederland is voor velen onbekend terrein. Deze casestudy geeft daarin meer inzicht, door te beschrijven hoe verschillende aspecten van de hindoe-traditie een rol spelen bij de begeleiding in een penitentiaire inrichting. Meditatie, ritueel, mantrarecitatie en gebed, zelfreflectie en putten uit eigen kracht vanuit persoonlijke bewustwording (empowerment) zijn onderdelen van deze begeleiding.

Soerish Jaggan en Reijer de Vries

IN DEZE CASUS gaat Radjoe, een hindoe zorgvrager, tijdens zijn detentie nadenken over zijn levenswijze.¹ Zijn diepste wens is: volwaardig deel uitmaken van een liefdevol gezin. De pandit begeleidt hem, in persoonlijke gesprekken, om beter inzicht te krijgen in zichzelf en zijn relatie met zijn gezin. Daarnaast neemt Radjoe actief deel aan de hindoe gebedsdiensten. De pandit gebruikt bewust de geschriften van de

Mahabharata en de *Bhagavad Gita* om aan de gedetineerde de inhoudelijke relatie met de actualiteit duidelijk te maken. De pandit leert hem tevens te mediteren, waarbij hij middels een mantra verbinding kan maken met Shiva, de manifestatie van zijn voorkeur.

Dit alles leidt ertoe dat de man klaar is om zijn leven anders in te vullen. Voor zijn behoefte aan houvast verricht de pandit het ritueel van de Raksha Bandhan ofwel het binden van een beschermkoord om de pols, ter herinnering aan zijn commitment met zichzelf. Het resultaat is dat hij inderdaad een punt zet achter zijn oude levensstijl.

In deze bijdrage wordt eerst een geanonimiseerde casusbeschrijving gegeven.² Daarop volgen reflecties van de geestelijk verzorger zelf en van de onderzoeksgemeenschap, volgens het format van het Case Studies Project.

Betrokkenen

Radjoe is een hindoestaanse man van middelbare leeftijd, geboren en deels opgegroeid in Suriname. Hij is meer dan twintig jaar samen met zijn vriendin, maar woont uit veiligheidsoverwegingen niet met haar samen. Als 'grote jongen' in de drugswereld

wil hij zijn gezin buiten het zicht houden. Bovendien is hij regelmatig langdurig 'op reis' (codetaal) in het buitenland.³ Met genoemde vriendin heeft hij een dochter van achttien jaar.

Bij een ruzie tussen zijn vriendin en zijn dochter heeft hij geprobeerd te bemiddelen. Desondanks liep de ruzie toch uit de hand en gaf hij, naar eigen zeggen, zijn dochter een klap in het gezicht. In detentie krijgt hij hierover schuldgevoelens en hoopt hij het contact met zijn dochter te kunnen herstellen. Het voorval zet hem ook aan tot denken over zijn leven. Zijn problemen beziet hij in de context van zijn drugsactiviteiten, maar die zorgden er ook voor dat zijn dochter en vriendin niets te kort kwamen. Hij heeft het gevoel op een kruispunt in zijn leven te staan: mogelijk uit de drugs wereld stappen. Maar hoe moet het dan verder met zijn leven?

De hindoe geestelijk verzorger is een Suri-naams-hindoestaanse man. Hij werkt sinds 2011 voor de Dienst Geestelijke Verzorging van het ministerie van Veiligheid en Justitie. Voordien was hij werkzaam in de financiële sector en bood hij als vrijwilliger hindoe geestelijke verzorging aan bij verschillende ziekenhuizen in Den Haag. Daarnaast was hij betrokken bij een tempel in Den Haag. Hij heeft een master religiewetenschappen (hindu spiritual care) en rondde de hbo-opleiding tot hindoe geestelijke af. Hoewel hij zich voorstelt als hindoe geestelijk verzorger, spreken justitiabelen hem doorgaans aan met 'pandit'.

Begeleiding

Radjoe verzoekt tijdens zijn eerste deelname aan een gebedsdienst de pandit om een persoonlijk gesprek. Hij vertrouwt de pandit omdat hij hem kent uit een eerdere detentie. Het eerste gesprek vindt plaats in een spreekkamer. Hij vertelt dat hij zich schuldig voelt over zijn daad en vindt zichzelf een slechte vader en vriend. Hij praat over zijn dochter als zijn 'kleine meid' die hij koestert en wil beschermen. Zijn vriendin

beschouwt hij als zijn 'prinsesje' die hij gelukkig wil zien. Zij heeft hem nooit in de steek gelaten. Hij mist ze nu allebei. In het gesprek komt ook naar voren dat Radjoe interesse heeft in de hindoe traditie, maar dat hij zich er door zijn werk weinig mee kan bezighouden.

In het verdere zorgproces is de pandit zich er steeds van bewust dat de zorgvrager vastzit voor huiselijk geweld en niet voor drugsactiviteiten. Ter sprake komen daarom de relatie met zijn vriendin en dochter en de betekenis van de hindoe traditie. Het telefonisch contact met zijn vriendin vanuit de gevangenis mondt steeds uit in wederzijdse verwijten en onbegrip; met zijn dochter heeft hij geen contact. De pandit stelt daarom voor als pandit contact te zoeken met de vriendin, om de lucht wat te klaren. Tijdens zijn vorige detentie had dit namelijk ook geholpen. Hij wil ook contact op te nemen met de dochter. Radjoe kan zich daarin vinden.

Hindoe geestelijke verzorging is voor velen onbekend terrein

De vriendin vertelt de pandit in het daarop volgende telefoongesprek dat zij veel van Radjoe houdt. Zij hoopt dat het contact met de pandit hem tot inkeer zal brengen, maar zij betwijfelt dat hij echt met de drugshandel wil stoppen en meer bij zijn vriendin en dochter wil zijn. Dat heeft hij al vaker beweerd.

De pandit krijgt ook contact met de dochter. Die vertelt dat hij, door de vaak langere afwezigheid, geen echte vader voor haar is. Ze wil dat hij haar aandacht geeft en als een volwassene ziet. Omdat zij zo duidelijk is over haar verwachtingen, vraagt de pandit haar ook na te denken over haar positie tegenover haar vader. Dit overvalt haar en begrijpt ze niet goed. De pandit legt daarbij de ouder-kindrelatie vanuit hindoe-

istisch perspectief uit, van waaruit haar ouders haar hebben opgevoed. Dat blijkt verhelderend; ze toont zich bereid om het contact met haar vader te verbeteren.

Beide telefoongesprekken bespreekt de pandit met de zorgvrager, die geëmotioneerd reageert en erkent dat het nu echt anders moet. Hij wil zijn graag tonen wat hij voor haar voelt, maar hij weet niet hoe. De pandit suggereert vervolgens haar een brief te schrijven, wat de zorgvrager een goed idee vindt. Hij besluit om die brief zelf bij haar af te geven, zodra hij weer vrij is.

Binnen de hindoeïstische traditie zijn bewustwording en zelfrealisatie belangrijk

Tijdens zijn detentie neemt Radjoe deel aan de gebedsdiensten, waarbij ook gemediteerd wordt. Deze geleide meditatie doet hem goed. Mediteren in zijn cel vindt hij echter lastig, omdat hij zich daar moeilijker kan concentreren. Bij de gebedsdienst kan hij zich op de stem van de pandit focussen. Tijdens een van deze gebedsdiensten maakt hij aan de pandit kenbaar dat hij een voorkeur heeft voor Shiva, een belangrijke goddelijke manifestatie binnen het hindoeïsme. Zo'n voorkeur is volgens de pandit niet zomaar aanwezig; hindoes geloven namelijk niet in toeval. De pandit geeft hem daarop een afbeelding en een belangrijke mantra van Shiva: 'Aum Namaha Shivaya', wat leidt tot het inzicht: het universele bewustzijn is één. Daarmee kan Radjoe zijn eigen hindoespiritualiteit ontdekken en ontwikkelen, wat hem kan helpen bij zijn hulpvraag. De pandit geeft hem daarbij instructies om zich op deze afbeelding te concentreren en de mantra te reciteren. Dit focussen op een bepaald aspect is een vorm van raja-yoga. Desgewenst kan hij hierbij zijn vriendin en dochter betrekken. In het persoonlijke gesprek dat daarop volgt, ver-

telt de zorgvrager dat het mediteren op zijn cel steeds beter gaat en dat hij daaruit ook de bevestiging krijgt dat het echt anders moet met zijn leven. Dat hij beter slaapt ziet hij ook als een goed teken.

Een week na het besluit om zijn dochter een brief te schrijven, vertelt Radjoe dat hij nog ander plan heeft. Toen hij zijn vrouw en dochter in zijn meditatie betrok, kreeg hij een bijzonder gevoel: voor hem een aansporing om met zijn drugspraktijken te stoppen. In de rest van zijn detentie wil hij zich voorbereiden op de druk van buiten, om niet meer in de verleiding te komen. Hij vraagt de pandit hoe hij dat moet doen. De pandit geeft uitleg over een belangrijk hindoeïstisch principe: 'Manava Dharma' ofwel het mensprincipe. Dit geeft aan dat je handelt vanuit jezelf en daarbij geprikkeld kan worden door verleidingen van buitenaf, waardoor je de regie over je leven steeds meer kwijtraakt. Meditatie kan helpen om daar weer greep op te krijgen, omdat Shiva ook wordt beschouwd als het transformerende aspect. Zo kan hij zijn verlangens naar materiële welvaart transformeren naar innerlijke liefde voor zichzelf en voor zijn vriendin en dochter.

Tijdens de gesprekken die de pandit de laatste drie maanden met hem voert, wordt zijn voornemen om de drugshandel achter zich te laten steeds sterker. De zorgvrager stelt veel vragen over het hindoeïsme en probeert dat in zijn situatie toe te passen. De flexibele kijk op het leven in het hindoeïsme spreekt hem aan. Het helpt hem ook in telefoongesprekken met zijn vriendin, die nu zonder ruzie verlopen.

Ritueel

Op de dag van zijn vrijlating vraagt Radjoe een laatste advies om als nieuw mens in de maatschappij te staan. De pandit bindt daarop een 'raksha sutra' (een drievoudig beschermkoord) om zijn pols, terwijl hij een mantra reciteert. De pandit legt uit dat je jezelf met dit ritueel kunt beschermen. Het symboliseert de draad van het le-

ven waarmee hij zich verbindt, en confronteert je steeds met jezelf en je voornemens. Daarbij vertelt de pandit het verhaal van de *Mahabharata* waarin twee partijen (bloedverwanten) lijnrecht tegenover elkaar staan. De ene groep probeert de oorlog op slinkse wijze te winnen, de andere eerbiedigt de hindoe-inzichten en vertrouwt op Shri Krishna (een manifestatie van Shri Vishnu). De laatste groep wint de oorlog uiteindelijk. De pandit legt uit dat deze strijd ('mahabhara-

ta') tussen wereldse verleidingen en goede voornemens ook bij de zorgvrager zal gaan plaatsvinden, zodra hij weer 'buiten' is. De ene hand van Radjoe kan worden gezien als de hand die reikt naar verleidingen met kortstondig geluk, de andere, met het beschermkoord, als de hand van standvastigheid, innerlijke rust en permanent geluk in de vorm van respect en liefde. Wanneer het beschermkoordje door slijtage verdwijnt, is dat een teken dat hij zijn leven op eigen

kracht kan vormgeven. Radjoe ziet dit als de beste afsluiting van zijn verleden en van zijn detentie. Hij zegt dat hij zijn vriendin, zijn dochter en ook de pandit niet wil teleurstellen en is vastberaden om voortaan rechtvaardig te leven.

Reflecties en verheldering

Binnen de hindoeïstische traditie zijn bewustwording en zelfrealisatie belangrijk. Het transcendente besef is enerzijds dual en anderzijds niet-duaal. Het duale karakter is hier dat de relatie met Shiva aanvankelijk buiten het zelf van de zorgvrager wordt geplaatst. Tijdens de meditatie verandert het duale karakter in een niet-duaal karakter, doordat de zorgvrager eenheid ervaart met Shiva. Het veranderende aspect van Shiva is het tot inzicht komen over de eigen daden en de gevolgen voor de slachtoffers. Dit proces heet 'prayacit' (ofwel berouw en verlossing): je in je hele wezen bewust worden van een fout, en van daaruit werken aan een oplossing. Daaraan gaat 'pashataap' (spijt) vooraf.

Doel was de zorgvrager te begeleiden naar een nieuw inzicht

Gesprekken over de gevolgen van de drugsactiviteiten vonden tijdens de detentie wel plaats, maar vormden niet het hoofddoel, omdat eerst besef van de daden nodig is. Volgens de hindoetraditie is praten over gevolgen zonder een besef of inzicht niet zinvol. Binnen de hindoetraditie is het doel van de meditatie om modificaties van de geest te herstellen. Die modificaties zijn het gevolg van iemands interpretaties bij het waarnemen en ervaren van de wereld. Meditatie is daarom een manier om weer de oorsprong en de realiteit te erkennen; alles in deze wereld is een manifestatie van Brahman (Absolute). Alleen met het juiste inzicht is dit waarneembaar. Verder is de rela-

tie van de zorgvrager met Shiva belangrijk, want Shiva representeert het veranderde aspect en de mogelijkheden om tot verandering te komen (Singh, 2000). De Shiva-mantra helpt om je ego onder controle te krijgen en liefde voor jezelf en anderen te laten prevaleren.

De zorgvrager gaat dus zelf actief aan de slag, alleen dan gebeurt er iets. De orthopraxis is een belangrijk hindoeïstisch element. Als gevolg van het toenemende zelfbesef begrijpt Radjoe ook de standpunten van zijn vriendin en dochter steeds beter. Om dit verder te kunnen ontwikkelen via een contract met zichzelf, vindt Radjoe het beschermkoordje belangrijk. De pandit zet het verhaal uit de *Mahabharata* hierbij in om te stimuleren tot zelfreflectie.

Evaluatie door de onderzoeksgemeenschap

De leden van de onderzoeksgemeenschap bespreken enkele existentiële vraagstukken. Allereerst ligt het bestaansrecht van de zorgvrager in zijn positie als vader en echtgenoot onder vuur; voor zijn gevoel is hij daarbij tekort geschoten. Ten tweede lijkt hij op zoek naar een nieuwe identiteit: zijn aanzien in de drugs wereld verruilen voor de status van respectabele, goede vader en echtgenoot. Daarbij moet hij een nieuwe manier vinden om zichzelf staande te houden. Dit 'karma'-concept van regie over het eigen leven is belangrijk binnen de hindoeïstische traditie (Chatterji, 1992). Ten derde zijn 'prayacit' en 'pashataap' (berouw en besef/verdriet) hier van belang als hindoeïstische elementen. En ten slotte is er een cultuurconflict rond opvoeding: de ouders kijken hiernaar vanuit een hindoeperspectief, de dochter vooral vanuit westerse opvattingen.

Bij de begeleiding stellen de leden van de onderzoeksgemeenschap de vraag of contact leggen met familieleden tot de taak van een geestelijk verzorger binnen Justitie behoort; sommigen zijn daar terughoudender in. In deze casus spelen de hindoetraditie en de rol van de pandit mee, evenals de

visie op ouders en familierelaties. Contact met familie van gedetineerden is daarom onderdeel van de hindoe geestelijke verzorging, voor het in stand houden of herstellen van familierelaties. Dit verkleint de kans op recidive, omdat een hindoe ex-gedeteneerde zulke relaties niet graag op het spel zet. Bij deze rolinvulling door de geestelijk verzorger speelt mee dat professionele nazorgmogelijkheden voor hindoes in de maatschappij ontbreken.

Verhouding theorie en praktijk

De pandit begeleidt de zorgvrager vanuit de Sanatana Dharma-traditie, wat aansluit bij het model van Ganzevoort en Visser (2014) waarin het (levens)verhaal van de mens centraal staat. Volgens deze visie kan de geestelijk verzorger vanuit drie verschillende rollen opereren: als hulpverlener, geestelijke en medemens. Vanuit hindoeïstisch perspectief kan een geestelijke beschouwd worden als goeroe.

Doelen en uitkomsten

Het doel van de pandit was de zorgvrager te begeleiden naar een nieuw inzicht, waardoor hij zichzelf zou kunnen overtuigen om zijn leven anders in te richten. Daartoe legde hij hem veel uit over de praktische werking van hindoeïstisch inzicht (ofwel dharma) en karma. De belangrijkste uitkomst is dat Radjoe uit zichzelf tot inzicht is gekomen. Hij beseft dat niet alleen geld en goederen van belang zijn voor een harmonieus leven, maar ook een sociale (ver)binding met zichzelf en Shiva.

In een telefoongesprek met de pandit, drie weken na vrijlating, vertelt Radjoe dat hij al zijn connecties uit het drugscircuit vaarwel

heeft gezegd. Hij heeft het er moeilijk mee, maar voelt zich gesteund door het koordje, de gesprekken met de pandit en zijn eigen inzichten. Ook schreef hij een brief aan zijn dochter, die hij persoonlijk heeft overhandigd, en is de relatie met zijn vrouw nu beter.

S. Jaggan is hindoe geestelijk verzorger bij de Dienst Justitiële Inrichtingen van het Ministerie van Veiligheid en Justitie, onder meer bij JC Zaanstad en PI Alphen aan den Rijn. E-mail: s.jaggan@dji.minjus.nl.

Dr. R.J. de Vries was universitair docent praktische theologie/pastoraat bij de Protestantse Theologische Universiteit te Amsterdam en staf-lid van het Justitiepastoraat bij het Universitair Centrum Geestelijke Verzorging te Utrecht.

Literatuur

Chatterji, J.C. (1992). *The wisdom of the vedas*. Illinois/Chennai: Quest Books.

Ganzevoort, R. & Visser, J. (2014). *Zorg voor het verhaal. Achtergrond, methode en inhoud van pastorale begeleiding*. Zoetermeer: Meinema.

Singh, J. (2005). *Siva sutras. The yoga of supreme identity*. Delhi: Motilal Banarsidass.

Noten

1. Naam gefingeerd omwille van de privacy.
2. Zowel de gedetineerde als de Dienst Geestelijke Verzorging bij Justitie gaven toestemming voor publicatie.
3. Codetaal is de speciale manier waarop gedetineerden communiceren (onder meer met metaforen), waarbij ruimte gelaten wordt voor verschillende interpretaties. De geestelijk verzorger moet de betekenis bepalen op basis van het levensverhaal van de gedetineerde, diens (familie)context, situatie, het delict en de relatie met de geestelijk verzorger.